

Hjelpemiddelkrise

Publisert 15.12.2009

Nesten hver tiende ansatte i hjelpemiddelbransjen i Norge vil innen sommeren 2010 være oppsagt, i tillegg til mange permitteringer. NAVs overgang fra sidestilte avtaler til en rangering av hvilke produkter som skal prioriteres, får skylden. På sikt blir hjelpemiddelbrukerne sittende med svarteper, mener både leverandørene og NHF.

Av Roald Lund Fleiner

- Jeg er ikke ute etter å syte på vegne av min egen bedrift, men å rope varsku på vegne av hele bransjen og hjelpemiddelbrukerne, sier administrerende direktør i det Rognan-baserte hjelpemiddelfirmaet Hepro, Trond Tidemann. Hepro har måttet si opp syv av 50 ansatte det siste året. Foto: Arnt E. Pedersen / Avisa Nordland

- Blir det ingen endring av tildelingskriteriene så ser jeg en rasering av hjelpemiddelproduksjonen i Norge i løpet av få år. Brukerne får færre hjelpemidler å velge mellom og et dårligere servicetilbud på hjelpemidlene, sier administrerende direktør i Hepro, Trond Tidemann.

En av ti oppsagt

Den norske bedriften, som i 22 år har holdt til på Rognan utenfor Bodø, har det siste året nedbemannet med 7,5 stillinger, eller nesten hver fjerde ansatte i bedriften. De er ikke alene. Ifølge en ny bemanningsundersøkelse blant medlemsbedriftene i Leverandørforeningen for helsesektoren (LFH), er 62 årsverk forsvunnet det siste året. I tillegg forventes 44 nye oppsigelser det neste halve året.

- Det utgjør 8,6 prosent av alle ansatte i leverandørbransjen på hjelpemiddelsiden. I tillegg kommer permitteringer. NAVs nye rangerte avtaler varer i to til fire år. Er du ute i fire år, overlever du ikke. Systemet raserer bransjen, mener visegeneralsekretær i LFH, Hartvig Munthe-Kaas.

- Færre valgmuligheter

Mener valgfriheten forsvinner: NHFs generalsekretær Lars Ødegård. Foto: Arash Nejad/nyebilder.no

Generalsekretær i NHF, Lars Ødegård, mener rangeringen fratår hjelpemiddelbrukerne og terapeutene den reelle muligheten til å velge fritt det hjelpemiddelet som er best egnet for den enkelte.

- Produkter presses ut av markedet, og det blir færre valgmuligheter. Hjelpemiddelbrukernes krav i Folketrygdloven om å få velge hjelpemiddel ut fra individuelle behov svekkes. Jeg hører om flere som sliter med å få de hjelpemidlene de ønsker, og jeg har også nylig opplevd dette selv da jeg skulle bytte manuell rullestol. Jeg endte opp med en stol som var dårligere for meg, sier Ødegård.

Konkurransen borte

Han får støtte av Trond Tidemann i Hepro.

- Jeg er ikke ute etter å syte på vegne av min egen bedrift, men å rope varsku på vegne av hele bransjen og hjelpemiddelbrukerne. Hovedproduktet vårt har vært løftestoler. Selv om vi ved anbudet som ble gjort ferdig i sommer endte som nummer to på løftestoler, opplever vi at salget stuper. Mens vi før solgte 1200-1500 løftestoler i året, har dette stupt etter sommerens anbud, slik at vi nå ligger an til å selge 200-300 årlig, selv om vi er inne som nummer to på rangeringen. Det som skjer er at hjelpemiddelsentralene tolker rangeringen som et endelig valg gjort av NAV, selv om det er hjelpemiddelbrukerne som faktisk har et lovmessig krav på selv å få bestemme. Vi har måttet slutte med produktutvikling innen løftestoler, og flere i bransjen opplever det samme. Det koster for mye når vi ikke får være med i en reell konkurranse. På kort sikt blir det veldig bra for den bedriften som får avtalen. På lang sikt skapes en monopolsituasjon, og kundene får et dårligere tilbud, både ved at produkter, service og kompetanse forsvinner, mener Tidemann.

Rar kilo-inndeling

Et annet eksempel er manuelle rullestoler, der hjelpemiddelbrukerne tildeles stoler ut fra kroppsvekt. Innen allroundstoler til hverdagsbruk, som er den meste solgte manuelle rullestoltypen, har alle som veier under 120 kilo nå tilgang til bare to stoler.

- Nesten alle som bruker manuell rullestol veier under 120 kilo. Vi har en stol som har vunnet klassen for de som veier 141-150 kilo, men hvor stor del av befolkningen veier det? Vi selger nesten ikke en eneste stol selvsagt. Stolen vår kan varieres fra 35 til 58 centimeters setebredde, så den er akkurat like aktuell for folk som veier under 120 kilo. Men for at de skal kunne velge vår stol må de ha en terapeut som står veldig hardt på for dem og begrunner godt hvorfor, noe terapeutene ikke har tid til. I praksis får dermed nesten alle tilgang til bare to stoler, og det går selvsagt utover den enkeltes mulighet til å velge stol ut fra egne behov, mener markedssjef i Etac, Glenn Kjær.

Mot hensikten

Også Sunrise Medical, som har en av de to stolene som de fleste nå skal velge mellom, synes ordningen er absurd.

- Inndelingen etter vekt blir helt meningsløs. Det er så mange andre faktorer som teller. Hensikten til NAV har nok vært å få et bredt utvalg, men resultatet har blitt det stikk motsatte, mener administrerende direktør i Sunrise Medical, Arne Mathisen.

- Utsiktet virkning

Får kritikk: Sjef for Virkemiddelseksjonen i Arbeids- og velferdsdirektoratet, Tron Helgaker.

Sjef for Virkemiddelseksjonen i Arbeids- og velferdsdirektoratet, Tron Helgaker, innrømmer at inndelingen av manuelle rullestoler etter hjelpemiddelbrukernes vekt har begrenset adgangen til å velge mellom mange alternativer.

- Det er en utilsiktet virkning av dette. Poenget med vektinndelingen var å få flere produkter og ikke færre.

- Hvorfor lagde dere en vektinndeling der alle under 120 kilo, det vil si flertallet av befolkningen, fikk tilgang til bare to stoler?

- Vi har ikke vært presis nok i formuleringene. Vi hadde en god hensikt, men det falt uheldig ut. Det har vi sett og det skal vi rette opp neste gang. Poenget var jo å utvide mulighetene for den enkelte hjelpemiddelbruker og ikke å begrense de, sier Helgaker.

- *Avtalen som gjelder nå utløper 30.mars neste år. Når vil dere utlyse nytt anbud?*

- Nytt anbud skal lyses ut i tide sånn at nye avtaler blir gyldige fra utløpsdatoen til den gjeldende avtalen.

Men når det gjelder rangeringen mellom produkter, som man for eksempel har gjort med løftestoler, ser han ingen problemer.

- Rangeringen bygger på en kvalitetsvurdering av produktene gjort i anbudsprosessen.

- *Det er vel ikke bare kvalitet, men også pris som vurderes, og disse to tingene står vel ofte i motsetning til hverandre?*

- Pris vektet vanligvis med 35 prosent, funksjonalitet med 30 og brukervennlighet med 35 prosent. Det betyr at hovedvekten ligger på kvalitet, mener Helgaker.

- *Av fire løftestoler som er tilgjengelige har den som er rangert som nummer to hatt en nedgang i salg på 80 prosent siden i fjor. Er ikke det et klart uttrykk for at hjelpemiddelsentralene konsekvent styrer hjelpemiddelbrukerne mot NAVs førstevalg, og at det krever stor innsats både fra den enkelte selv og ergoterapeuten å få tilgang til de øvrige produktene?*

- Nei, fordi vi ikke ser noen økning i dispensasjonssøknader om å få tilgang til annet enn de øverst rangerte produktene. Brukernes behov blir sannsynligvis tilfredsstilt gjennom det høyest rangerte produktet, mener Helgaker.

Fakta

I oktober trakk NHF og FFO seg fra NAVs referansegrupper for anskaffelser av hjelpemidler. Begrunnelsen er at lov om offentlige anskaffelser praktiseres i strid med Folketrygdloven. NHF mener NAVs innkjøpsordning, med rangering av produkter og inndeling av rullestoler etter personers vekt, hindrer folk i selv å velge egnet hjelpemiddel slik man skal etter Folketrygdloven. Hjelpemiddelprodusentene merker NAVs innstramming. En av ti i bransjen er oppsagt det siste året.